ואסור לשתות יין כל ימי החול. ות"ת מאי שנא דלא אסרינן כהן לשתות לעולם יין כדאמרינן בסנהדרין (ד' כב:) [א] אבל מה לעשה שתקנתו קלקלתו פי' שעברו כמה שנים שלא נזנה הבית [ב] ואמאי לא חיישינן לבן דוד כי הכא [ג] וי"ל דהתם ליכא איסורא [ד] דאפשר בכהן אחר או יש"ן מעט [ה] אבל הכא אי אתי עובר על גזירותו וכפ"ק דביצה (ד' ה:) נמי אמרינן חיישינן לשמא יבנה ור"ת מפרש ביום שבן דוד בא שראוי לבא והשתא לא קשיא מידי [ו] ויתא נמי מה שמקשינן אמאי אסור והלא משיח בן יוסף יש לו לבא תחילה ועדיין לא בא [ז] אבל קשה אלא דפריך בסמוך בחול נמי לשתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול מ"מ היה ראוי לבא י"ל דלפי המסקנא פריך דמוקמינן דקאי בשבת וקנדר משום הכי פריך בחול לשתרי יום שנדר בו שאינו ראוי לבא באותו יום הואיל ולא אתא אליהו מאתמול [ח]:

דלא אתא אליהו בשבת. ות"ת ולמא אתי בערב שבת ויבשר בשבת וי"ל דקרא הנני שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' משמע ביום שבא יבשר:

האי תנא ספוקי מספקא ליה. [ח] והיינו דתנן בפרק קמא דפסחים (ד' יג.) דקאמר לדבריך אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם איכא למימר נמי מספקא ליה וההוא שמשיב [ג] כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בשבת ולא בערב שבת ולא בערב יו"ט נראה לי דהכי פירושו כי היכי דלא בא לא בערב שבת ולא בערב י"ט מפני הטורח של תקון סעודה הכי נמי בשבת קודש אכילה מפני טורח סעודת שבת:

ד) מותרין אתם שכבר הייתי מסתכל בשפופרת וכו'.

אפילו לרבי מאיר דאמר לקמן מי שיצא בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר אם לא היתה כוונתו לכך לא יכנס הכא מתכוונים היו לשבות בעיר [ט] והיו קומכין על שפופרת של ר"ג [י]: **יתיב** רב נחמן בר יצחק **אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן.** הכא [כ] משמע דרב נחמן בר יצחק לאו היינו רב נחמן סתם וכן בכמה מקומות ולא כפ"ה דסוף פרק כל הגט (גיטין ד' לא:) דקאמר רב נחמן בר יצחק אמא לא לריכנא לה פירוש לבי ריש גלותא ופ"ה התם משום דהוי חתנו של ריש גלותא דהא רב נחמן סתם הוי חתנו של ריש גלותא כדמוכח בהעור והרוטב (חולין ד' קכד.) אלא הא דקאמר לא לריכנא משום דעשיר היה ורב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב דהא רב נחמן סתם היה חבירו דרב ששת ובירושלמי מוכח דרב נחמן בר יעקב היה חבירו דרב ששת [יא] וגם בשום מקום בש"ס אינו מזכיר בפירוש רב נחמן בר יעקב אלא [יב] אלא רב נחמן בר רב חסדא או רב נחמן בר יצחק [כ]: **ויתיב רבא** וקמבעיא ליה גרסינן ול"ג אמר ליה רב נחמן בר יצחק דהכא פשיטא ליה במחילה של בני אדם שמותר לעשות ובמר הכי פריך רב נחמן בר יצחק לרבא מנפל דופנה לאסור לעשות:

אילימא בדלא מלו גברי. ואם תאמר כי לא מלו גברי נמי ילך אל מקום שהמחילה מגעת ואחר כך יעשה היקף אחר עד שיגיע לתחום ויש לומר כיון שכבר עשו פעם אחת ידעו שלדעת כן עשו ואסור מכאן ואילך כדמסיק בסמוך בשמעתין: או

ואסור לשתות יין כל ימות החול אי אמרת בשלמא יש תחומין היינו דבשבתות ובימים טובים מותר אלא אי אמרת אין תחומין בשבתות ובימים טובים אמאי מותר שאני התם דאמר קרא [ו] הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והא לא אתא אליהו מאתמול אי הכי בחול כל יומא ויומא נמי לישתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול אלא אמרינן לבית דין הגדול אתא הכא נמי לימא לבית דין הגדול אתא [ח] כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח קא סלקא דעתך מדאליהו לא אתא משיח נמי לא אתי במעלי שבתא לישתרי אליהו לא אתי משיח אתי דכיון דאתי משיחא הכל עבדים הן לישראל בחד בשבא לישתרי לפשוט מינה דאין תחומין דאי יש תחומין בחד בשבא לישתרי דלא אתא אליהו בשבת האי תנא [א] ספוקי מספקא ליה אי יש תחומין או אין תחומין ולחומרא דקאי אימת דקא נדר אילימא דקאי בחול כיון דחל עליה גזירות היכי אתיא שבתא ומפקעא ליה אלא [ב] דקאי בשבתא וקא נדר וביום טוב וקא נדר וההוא יומא דשרי ליה מיכן ואילך אסיר ליה: פעם אחת לא נכנסו לגמל וכו': תנא שפופרת היתה לו לרבן גמליאל שהיה מביט וצופה בה אלפים אמה ביבשה וכנגדה אלפים בים הרוצה לידע כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה וידע כמה עומקו של גיא והרוצה לידע כמה גובהו של דקל מודד קומתו וצלו וצל קומתו וידע כמה גובה של דקל הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר נועץ קנה בד' שעות ביום ויראה להיכן צלו נוטה משפיע ועולה משפיע ויורד נחמיה בריה דרב חנילאי משכתיה שמעתא ונפק חוץ לתחום אמר ליה רב חסדא לרב נחמן נחמיה תלמידך שרוי בצער אמר לו [ג] עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס יתיב רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי קא מבעיא ליה לרב חסדא אילימא בדמלו גברי עסקינן וקא מבעיא ליה הלכתא כרבן גמליאל

ואסור כל ימות החול. דילמא אתי: **לפני בא יום ה'.** לפני ביאת בן דוד יבא אליהו לבשר: **מפני הטורח.** שמניחין לרבי שבת והולכין להקביל פניו: **עבדים הן.** ואין לישראל טורח דאיכא דטרח להו: **בחד בשבא לשתרי.** דולמא לא אתי משיח היום דהא אתמול בשבת לא אתא אליהו ומדקאסר ליה ליפשוט דחייס לדילמא אתא אליהו ואין תחומין למעלה מעשרה: ומשנינן מהא לא תיפשוט דאין תחומין דדילמא ספוקי מספקא ליה להאי תנא דדילמא אין תחומין ומש"ה אסר בחד בשבא ולחומרא אבל מפשט לא פשיטא ליה דתילף התירא מייה: **ליון דחל עליה גזירות.** בע"ש ומספקא דילמא אתי משיח היום לב"ד הגדול היכי מיסתרי לשתות לממר בשבת ליום דילמא אתא לב"ד הגדול מאתמול: **דקאי בשבת וקא נדר בי"ט וקא נדר.** כלומר כשקיבל נדר זה היה שבת אז י"ט והיינו דקתני מותר לשתות בשבתות וימים טובים אותה שבת אז אותו י"ט שנדר אבל מכאן ואילך אסור ואפי' בשבת דילמא אתא אתמול בן דוד וחל עליה גזירות: **שפופרת.** קנה חלול וכשהוא ארוך אין לופין בו למרחוק וכשהוא קצר לופין בו יותר והיתה שפופרת של רבן גמליאל מתוקנת למדת לפיית אלפים אז בים אז ביבשה: **כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה.** ביבשה וימדוד כמה אמות הוא יכול לנפות בה ואח"כ ילך על שפת הגיא וילפה בה לעומקו ויתרחק לאחוריו עד שיכאין שבמקום שכלה עומקו של גיא שם כלה לפיית השפופרת אשם יתרחק עוד מעט לא ירואה את קרקעית הגיא וידע שעומקו של גיא והרחקתו שנתרחק משפתו הוי כמדת לפיית השפופרת: **גובהו של דקל.** ומתיירא לעלות בו ולמודדו: **ימדוד לו.** של דקל: **ולו קומתו.** של עצמו. ופעמיס שהלל רבה על המיגל ופעמיס שהמיגל רבה על הלל כשהמה עומדת בגובה הרקיע לל כל דבר הוי קטן וכשהמה בשיפולו הוי לל ארוך הלכך מודד אף לל קומתו ולפי מה שילאה שירבה לל קומתו על קומתו ידע שריבוי לל הדקל על הדקל או כפלים או שלש או רביע: **הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר.** כעין מצבה היו מציבין על הקבר כעין שאנו מגביהין ולובנין בו עפר ומשפע לכאן ולכאן והיינו שלא תבא חיה רעה להסתופף בצל הקבר מפני חוש השמש ויליח את המת ויחטטנו: **נועץ קנה בד' שעות.** כשבא לעשות הבנין יעוץ קנה בארבע שעות ביום שאותה שעה מתחיל השמש להתחמם והצל לוגן ונוח כדאמרינן בברכות (ד' כז.) ומש"ה השמש ומסמ [ב] איזו שעה שהשמש חם והצל לוגן הוי אומר זה ארבע שעות ולפיכך חיות ממאוות לגל באותה שעה ולאותו לד שירלה זה שלל הקנה נוטה יספע הבנין ויעשה שיפוע ארוך שלא יהא נוטה לו לל ואע"פ שכשתסוב החמה יהיה לו לל ללד אחר כיון דבהיא שעתא ליכא לל תו לא אתיא חיה להתלונן בצילו דהיא שעתא אזלא עד דמשכחא ועוד דלאחר ארבע שעות אף הלל חס ולא איכפת לה לחיה בצל: **בדמלו גברי.** שהיו לו אנשים הרבה שיכולין לנאת חוץ לתחום כגון שעירבו לעשות לו מחילה מכאן ומחילה מכאן ממקום שהוא שם עד התחום: **הלכה כרבן גמליאל.** דליתנו ליה מחילות שלא שבת בהן מבעוד יום כדאמר לעיל [מב:] גבי דיר וסהר או דילמא פשיטא ליה דהלכה כרבן גמליאל והכא הוא דלא מלו ליה גברי עד תוך התחום אלא עד ג' אמות סמוך לתחום: וקמיבעיא

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תד:

טו ב מיי' פ"ד מהל' מזיקין הלכה יא:

טז ג מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה כג ופכ"ז הלכה יד טוש"ע א"ח סי' תה סעיף ד:

רבינו חננאל

אסור לשתות יין כל ימות החול, דכל יומא איכא למימר האידנא לייתי, ומותר בשבתות וימים טובים דליכא למיחש דילמא אתי. ש"מ יש תחומין בקפיצה למעלה מעשרה. ודחינן לא משום דבעי מיתא אליהו מאיתמול כו', ופשוטה היא מינה דאין תחומין. דאי יש תחומין כיון דאליהו לא אתא בשבת משיח נמי לא אתי [בחד] בשבת. מיהו בחד בשבת נשתרי. ואמרינן תנא ספוקי מספקא ליה ומחמיר הכי והכי. דקאי אימת הכי אי נימא בחול כיון דחל נזירות עליה היכי אתיא שבת ומפקעה ליה דקתני ומותר בשבת. אלא בשבת נדר או ביום טוב, וההוא יומא בלחוד הוא דשרי מיכן ואילך אסיר, ואפי' בשבתות וימים טובים. מתני' פעם אחת לא נכנסו לגמל עד שחשיכה כו'. מנא ידע. תנא שפופרת היה לו לרבן גמלי' שהיה צופה ומביט בה אלפים אמה ביבשה, וכנגדן אלפים בים. פי' כעין שפופרת עשויה מן נחשת היתה בה אלפים אמה ביבשה והיתה אצלו לשער בה בים. ומפורש כך בירושלמי [ח] מצופת היתה לו לרבן גמליאל והיה משער בה עיניו למישור אלפים אמה והיה משער בה בים. ולמה ליה למימר והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה. והא רבן גמליאל שרי משחשיכה אם נכנסו לגמל כגון דיר וסהר. תפתר כשהיה בלמין יתר מבית סאתים. ולא יהיו מחיצות גבוהות עשרה, ולא יהו פרצות יותר מעשר, ולא יהא עומד כנגד עומד ופרוץ כנגד פרוץ. הרוצה לידע כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה קרקעית הגיא וחוזר וצופה ומביט בה למעלה במישור, אם רואה במישור ק' אמה יודע שעומקו של גיא ק' אמה. וכן כשיעור הזה הרוצה לידע גובהו של דקל, יומד צילו וצל קומתו ויראה כמה הוסיף צילו על קומתו, וישער כפי השיעור הזה להקל ויודע כמה גובהו של דקל. תני ר' חייא הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קברו, נועץ קנה משעה רביעית ביום ורואה היכן נוטה צילו, משפיע ועולה משפיע ויורד. פי' משעה ד' ביום החמה נכנסת לישוב והבריות מ(ת)בקשות הצל. ומשפע ועולה, כלומר מיצר מלמעלה ויורד כגון מדרון שלא יהא לו צל כל היום כולו. נחמיה בר רבא בר חנילאי משכתיה שמעתא בשבת ויצא חוץ לתחום. אמר לו רב חסדא לרב נחמן נחמיה תלמידך שרוי בצער חוץ לתחום. אמר לו לך ועשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס, דקיימא לן דמחיצה שנעשית בשבת הויא מחיצה, רב נחמן כשמעתיה.

מסורת הש"ס

א) פסחים יג., ב) [שמות טז], ג) [סס"ז. וע"ש וכרש"י דהתם ד"ה לא בערבי שבתות וכו'], ד) [שייך במשנה דלעיל מא:], ה) [וע"ע תוס' ב"ב מו: ד"ה אלא וכתוס' גיטין לא: ד"ה אלא ותוס' לעיל יח: ד"ה מתקיף],

---

תורה אור השלם

1. הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: מלאכי ג כג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא תנא וכו' וסיים דתניא בפ"ק דפסחים. נ"ב דף יג ועיין מ"ש שם:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה יתיב רב נחמן בר יצחק וכו' משמע דרב נחמן בר יצחק לאו היינו ר"נ. עי' לעיל דף יח ע"ב תוס' ד"ה מתקיף ולקמן עב ע"ב:

מוסף רש"י

לא בערבי שבתות כו' מפני הטורח. שיש להן לעסוק בסעודות שבת ויטעלו בו (פסחים יג.).

מוסף תוספות

א. כמאן שתו כהנא חמרא האידנא כרבי דאמר התם אבל מה אעשה וכו'. תוס' ר"פ. ב. [ו]לא חיישינן שמא יבנה בית המקדש. שם. ג. דהכא משמע דחיישינן לביאת משיח. שם. ד. דאפילו אם יבנה מ"מ אינו עושה איסור אותו כהן ששותה. שם. ה. דאי אפשר דלא ניים פורתא קודם בנין. שם. ו. דלהכי אסור משום דכל הימים ראוים הם לביאת בן דוד. שם. ז. והשתא ניחא, דכל הימים ראוים הם לביאת בן דוד וכשיבא משיח בן יוסף לפניו. שם. ח. ודאי משאר ימים לא קשה ליה, דניחא שפיר אמאי הוא אסור בהו, דהוו שפיר ראוי לבוא וחל שפיר הנדר בהם, דשמא יבא אליהו באותו יום עצמו שנודר ומשיח למחר, אבל קשיא ליה מאותו יום שנודר בו אמאי אסור בו, הא נתברר הדבר דלא חל הנדר בו, דבאותו יום אין משיח ראוי לבוא דהא לא אתא אליהו מאתמול. שם. ט. שדעתם היה שאם הם קרובים לעיר שיהו כאנשי העיר. מי' הר"ן. י. ועל זה שאלו לר"ג מה אנו לוידד. ריטב"ש. יא. [ד]בירושל' פליגי בכל מקום רב נחמן בר יעקב ורב ששת. תוס' ב"ב מו: ד"ה שלא יב. כשמזכיר אצלו רב נחמן אחר. תוס' גיטין לא: ד"ה אלא.

ח) וע"ש בקע"ע ופ"מ פי' ד' הירושלמי הזה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

וקמיבעיא ליה הלכה כר"ג. דאמר במתניתין (ה) מי שיצא חוץ לתחום שתי אמות יכנס: **דיקא נמי.** דבדלא מלו גברי הוה: **דאמר ליה.** רב נחמן עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס למה ליה למימר יכנס אלא הכי קאמר יעשה המחיצה [עד] השתים ואחר כך יכנס הוא מעצמו בלא מחיצה: **נפל דופנה.** של סוכה: **ולא יזקוף את המטה.** שיש לו בסוכה כנגד הפרצה ואע"ג דלא מיחזי כבנין דדומה כמתכוין לפנות לו מקום הסוכה אפי' הכי אסור וקשה להנך דשרו לעשות מחיצה של בני אדם בשבת: **כדי שיאכל וישתה וישן.** עיקר מצותה של סוכה בג' דברים הללו: **ויזקוף את המטה כו'.** אלמא שרי ופרכינן קשיין אהדדי: **ואם נאו אין פוקקין בו.** דדמי לבונה שמוסיף על סתימת הבית ואף על פי שערמי הוא שהרי יחזור ויפתחנו: **והא אתמר עלה.** דאפי' רבנן לא שרו אלא להוסיף כגון פקק חלון דתוספת בעלמא הוא ובריית' שרי למיעבד דופן לכתחילה: **ר' מאיר פוסל.** מפרש במסכת סוכה [דף כג.] שמא תברח: **דלאו מידי קא עביד.** דכיון דלא מתקן לסוכה אע"ג דעביד אהל שרי דקסבר עושין אהל ערמי והואיל דלא מתקן סוכה אינו אלא אהל ערמי ושרי. ואכתי טובא איכא למיפרך עלה דהא כדי שיאכל וישתה וישן קתני אלמא לתקנה לסוכה קאתי הא פרכינן עליה פירכי טובא עד דמפקינן ליה מטעמא: **אימור דשמעת ליה לרבי מאיר.** דפסיל: **בהמה.** משום שמא תברח: **אדם.** שיש בו דעת לעמוד או כלים שאין זזין ממקומן מי שמעת ליה והאי תנא אדם וכלים הוא דקתני עושה את מחיצו דופן ויזקוף את המטה: **ומו.** נהי דלא מתקן לה לסוכה: **ר' מאיר.** דמוקמת להא דשרי אליביה ומשום דלא הוי תיקון מחיצה ואהל דלאו הכשר מחיצה (ד) : **אליבא דמאן.** דשרי ר' מאיר לא קאמר כר"ג רבינא ולא כרבנן דהא פקק החלון אין בו מצות סוכה ולא שרו רבנן אלא להוסיף: **אלא הא והא רבנן.** והא דקתני נפל דופנה לא יעמיד בה כו': **בדופן שלישית.** דבשתי דפנות אין קרוי אהל וכי עביד בה דופן שלישית משוי ליה אהל ומודו רבנן דאין עושין אהל ערמי בתחילה והא דתני מותר בדופן רביעית דבלאו הכי הוי אהל והאי תוספת בעלמא הוא ורבנן לטעמייהו דאמרי מוסיפין אהל בשבת: **דיקא נמי.** דהא דקתני אסור בדופן שלישית קאי: **דקתני נפל דופנה.** דמשמע דופן שהיא מותרת בה ורביעית לא הויא תיקון סוכה דתנן (סוכה דף ב.) ושאין לה שלש דפנות פסולה הא בג' כשירה: אלא

אין דילמא בדמלו גברי עסקינן. והשתא אפי' אי אין הלכה כרבי אליעזר אין הלכה כר"ג דילמא בדמלו גברי עסקינן וקא מבעיא ליה הלכה כרבי אליעזר או אין הלכה כר"א פשיטא בדלא מלו גברי עסקינן דאי סלקא דעתך בדמלו גברי עסקינן מאי תיבעי ליה האמר רב הלכה כר"ג בדיר וסהר וספינה אלא ודאי בדלא מלו גברי עסקינן ודר' אליעזר קמיבעיא ליה דיקא נמי דקאמר ליה יכנס מאי יכנס לאו בלא מחיצה איתיביה ר"נ בר יצחק לרבא נפל דופנה לא יעמיד בה אדם בהמה וכלים ולא יזקוף את המטה לפרום עליה סדין לפי שאין עושין אהל עראי בתחילה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת א"ל את אמרת לי מהא ואנא אמינא לך מהא [א]עושה אדם את חבירו דופן כדי שיאכל וישתה וישן ויזקוף את המטה ויפרום עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין קשיין אהדדי ל"ק הא ר"א הא רבנן דתנן [ב]פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א [ג]בין כך ובין כך פוקקין בו והא איתמר עלה [ד]אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ה]הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ביום טוב וא"צ לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביום טוב ואין צריך לומר בשבת וחכמים אומרים [ו]מוסיפין בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אלא ל"ק הא כרבי מאיר הא כרבי יהודה דתניא [ז]עשאה לבהמה דופן לסוכה רבי מאיר פוסל ור' יהודה [ח]מכשיר רבי מאיר דקא פסיל התם אלמא לא מחיצה היא הכא שרי דלאו מידי קא עביד ורבי יהודה דקא מכשיר התם אלמא מחיצה היא הכא אסר ותיסברא אימר דשמעת ליה לרבי מאיר בהמה אדם וכלים מי שמעת ליה ותו רבי מאיר אליבא דמאן אי אליבא דרבי אליעזר להוסיף נמי אסר אלא אליבא דרבנן אימר דאמרי רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור אלא הא והא רבנן וכלים אכלים ל"ק [ט]הא בדופן שלישית הא בדופן רביעית דיקא נמי דקתני נפל דופנה שמע מינה אלא

מלעיזר יכנס וא"ת כיון דאמרי רבנן אפי' אמה אחת לא יכנס אע"פ שד' אמות שלו מובלעות בתוך התחום דאשון ה"נ כי מלו גברי מחיצות ומגיעות תוך התחום לא יכנס[א] ויש לומר דלא דמי דהכא כשתסלק מחיצה דגברי וכבר יצא ע"י מחיצה מארבע אמות שנתנו לו חכמים (ב) ומעתה היה ליתן לו ארבע אמות אחרות וכיון שהוא בתחום ראשון לא ניתן לו ד' אמות אחרות אלא מוחז לתחומו הראשון אבל בהבלעת ד' אמות לא הפסיד בכיסתו ד' אמות לא יכנס: **דאי בדמלו מאי תבעי ליה.** ואף על גב דרבי מאיר פוסל לקמן בהמה לדופן סוכה פשיטא ליה דהלכה כרבי יהודה אבל אין לפרש דבאדם אפי' רבי מאיר מודה דלא שייך ביה שמא יברח דלאו היינו טעמא דר' מאיר כדמסיק פרק היסן (סוכה ד' כג.) והא דפריך לקמן אדם וכלים מי שמעינן ליה היינו למאן דמפרש בסוכה דטעמא דרבי מאיר מיישינן שמא תברח: **כדי שלא תפול חמה על המת.** והא דאמרינן בפרק כירה (שבת ד' מג.) אין עושין מחיצה למת בשביל מת הא דשרי הכא היינו כדמפרש התם באין בני אדם ויושבין בצדו וכו' ור"י מפ' דהכא הוי שפיר בשביל חי[ב] שאם יסריח המת יצטרכו לצאת מן הסוכה: **פקק** החלון. בפ' כל הכלים (שבת דף קכה.) פ"ה דהאי חלון הוי למעלה בגג אבל מן הצד לא שייך איסור אהל[ג] והביא ראיה מפ' כל גגות (לקמן ד' לד.) גבי רב ושמואל דהוו יתבי בההוא אצר נפל גודא (ג) ביני ובינו אמר שמואל גגודו ליה גלימא אהדריה רב לאפיה ופריך לשמואל למה לי למעבד הכי והאמר זה מטלטל עד עיקר מחיצה כו' ומשני דשמואל עביד לגיעות בעלמא משמע שאם היה שמואל אוסר לטלטל כרב לא הוה קשה מידי דהיכי שרי למיעבד הכי אלמא לא חשיב אהל דקפיד רב לא אעשיית מחיצות[ד] אלא משום דקסבר אסור לטלטל הסדין בתוכה ובפ"ק דסוכה (ד' טז:) גבי עובדא דשכחו ולא הביאו ס"ת מערב שבת למחר פרסו סדינין על גבי עמודין והביאו ס"ת וקראו בו ופריך פרסו לכתחילה ומי שרי והאמר מר הכל מודים שאין עושין אהל ערמי בתחלה בשבת רש"י ל"ג אלא פרסו סלקא דעתך פירוש אין הביאו דרך רשות הרבים ומשני אלא שמצאו סדינין פרוסין ואין נראה למחוק הספרים ועוד מאי קשיא ליה אין הביאוס דלמא הביאוס דרך מלבושים ועוד דבשמעתין מוכח דמן הצד שייך עשיית אהל דאעשיית דופן מייתי ליה ועוד דלשון חלון שייך בכותל ובגג קרי ליה ארובה כדתנן (כילה דף לה:) משלין פירות דרך הארובה ונראה לר"ת[ה] דמן הצד שייך עשיית אהל והיכא שהמחילה מועלת להתיר חשוב עשיית אהל בתחלה כהאי דפרסו סדינין ולרב דאסר לטלטל בכל גגות שייך עשיית אהל לכתחילה[ו] ואעשיית מחיצות קפיד והוי כדופן ג' של סוכה דחשבינן ליה הכא אהל[ז] אבל לשמואל דשרי לטלטל לא חשיב אלא תוספת אהל כמו דופן רביעית של סוכה דחשיב ליה תוספת משום דבלאו הכי אסיר שמואל כל שכן דהוה פריך ליה היכי שרי למיעבד הכי ומאן דשרי תוספת אהל למעלה נמי שרי כדמוכח בהמוצא תפילין (לקמן דף קב.) גבי הני דיכרי דביממא בעו טולא ובליליא בעו אורא ובפ' היסן (סוכה דף מז:) גבי ר"א שבת בסוכתו של ר' יוחנן: **רבי** מאיר דקפסיל התם אלמא לאו מחיצה היא. השתא בעי למימר דאיירי בדופן שלישית אפ"ה לא חשיב אלא תוספת בעלמא לר"מ דקפסיל וקשה[ט] הא קתני בהדיא התם כדי שישתה ויאכל וישן[י] ובקונטרס פי' דהוה מצי למפרך אלא בלאו הכי פריך שפיר אף מ"מ קשה דמאי פריך בסמוך אימר דאמור רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור הא אמר דלר"מ דקפסיל לא חשיב אלא תוספת בעלמא[יא] ע"כ יש לומר דהיינו ודאי דפריך מדקאמר כדי שיאכל וישתה וישן אלמא מיתכשר סוכה בהכי דעיקר מצות סוכה בג' דברים הללו ואם כן הרי עשיית אהל לכתחילה הוא אך קשה להשר מקומי דהשתא כי משני הא ר"מ הא ר' יהודה לא תירץ כלום אמעשה דנחמיה ונראה לפרש דה"פ כיון דפוסל ר"מ לז' ימי סוכה שאינה יכולה לעמוד שם כל ז' גבי נחמיה שרי לכתחילה אע"ג דמהני לא חשיב אלא תוספת בעלמא כיון שאותה מחיצה אינה ראויה לז' וכן הא דקתני כדי שיאכל וישתה וישן שרי לילכא למיחש שמא תברח לפי שעה[יב] ובתר הכי פריך אימר דאמור רבנן להוסיף לכתחילה מי אמור דכיון דמהני אפי' לשעה[יג] חשיב עשיית אהל לכתחילה כמו פקק החלון:

כל

מסורת הש"ס

(ה) שבת קכה: קלז: סוכה מז.; ב) שבת שם [מוסף' סוכה פ"ח ה"ט לקמן פו:]; ג) סוכה כג.; ד) בפ"ח: מעות.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה וקמבעיא ליה וכו' דאמר במתני'. נ"ב לקמן דף נג ע"ב: (ב) תוס' ד"ה לו דלימא וכו' חכמים מעתה היה ראוי ליתן לו: (ג) ד"ה פקק וכו' דביני ביני אמר להו שמואל שקילו גלימא נגידו ביה אהדדי רב:

מוסף רש"י

פקק החלון. כגון ארובת הגג (שבת קלז:). בזמן שקשור. שם כל שעה (סוכה כז:). ותלוי. שאינו נגרר בארץ, שסתגל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (שבת קכה:). פוקקין בו. כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף (סוכה כז:). ואם לאו אין פוקקין בו. דממזי כמוסיף על הסגין (שבת קכה:) דמוסיף הוא על סתימת אהל (סוכה כז:). הכל מודים. ר"מ ומתלוקתו שנתלקו בתוספת אהל אליבא דמ"ד פוקקין בו ולא אליבא דמ"ד פוקקין בו ואע"ג דמוסיף על אהל אליבא הוא, מודים שאין עושים את כל האהל בכתמילה (לקמן פו:) לפרוס מחצלת על ד' מחילות או על ד' קונדסים להיות לו לאהל מן המחה, ודוקא גג אבל מחיצה לאו אהל הוא ושרי לפרוסה לגיעות כדאמרינן (לקמן לד.) בעובדא דשמואל, ופקק החלון דמתני' משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין (שבת קכה:). אלא להוסיף. כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה, דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא (שם) כגון פקק זה שאינו אלא תוספת מרעי על האהל (שבת קלז:).

מוסף תוספות

א. לא יעבור יותר מן המחיצה, דבכל דוכתא לא חשבינן מחיצה אלא כד' אמות ובד' אמות הא אמרינן דלא יכנס אפילו שמובלעות. תוס' הרא"ש. ב. שלא יסריח המת מפני חמה. שם. ג. [ד]מחיצה צנינותא בעלמא היא, וכל שאינה מחיצה קבועה אפילו לעשותה לכתחלה שרי. מי' הכ"ן בפק קמה: ד. דשרי כדפרישית. תוס' שבת קמה: ד"ה הכל. ה. דפקק החלון מיירי בדפנות. תוס' ר"פ. ו. דכיון שנפלה מחיצה אסור לטלטל בה וכו', וא"כ כי עביד שם מחיצה הו"ל מתקן לטלטל, והו"ל בנין עראי לכתחלה דאסור אפי' לרבנן. ריטב"א. ז. דכל שהוא צריך להכשר הדבר ההוא, כגון שלש מחיצות דסוכה וכו', זה עיקר אהל עראי הוא ואינו תוספת. ריטב"א שבת קכה: ח. והעושה מחיצה רביעית לצנינותא בעלמא הו"ל תוספת אהל עראי דלרבנן שרי ולר' אליעזר אסור. ריטב"א. ט. היכי קאמר דלאו מידי קעביד. תוס' ר"פ. י. ואי לאו מחיצה היא היאך יאכל וישתה וישן בה. ריטב"א. יא. הא קא פריש טעמא כיון דלאו מחיצה היא הכא שרי דלאו מידי קא עביד, דכיון דמחיצה זו אינה מכשרת לא הויא אלא תוספת בעלמא, מידי דהוה אדופן רביעית. תוס' הרא"ש. יב. פי' דקס"ד השתא דטעמא דפסל לה ר' מאיר הוי משום שמא תברח, וא"כ דוקא לעשות לה דופן כדי להיות לשם כל הז' ימים דחיישינן שמא תברח, אבל לפי שעה בזה ודאי לא חייש לשמא תברח, ולהכי מותר לאכול ולשתות ולישן לפי שעה וכו', [ז]כיון דלאו היינו אלא ליום אחד לפי שעה, הוי שפיר לאו מידי קעביד, וה"פ לאו מידי קעביד בשביל כל הז' ימים. תוס' ר"פ. יג. שהרי הוא יוצא ידי חובה לפי שעה מסוכה באכילה ובשינה. תוס' ר"ר.

עין משפט נר מצוה

יז א מיי' פ"ד מהל' סוכה הלכה טו טוש"ע ס"ח סי' תכל סעיף יב:
ב [מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ל טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ג]:
יח ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה כז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שטו ס"ג:
יט ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
כ ה מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' טו טוש"ע א"ח סי' תכל סעיף יא:
כא ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב הסג"ה וסימן שטו סעיף ג:

רב נסים גאון

וקא מיבעיא ליה הלכה כר' אליעזר או אין הלכה כר' אליעזר. היינו דאמר ר' אליעזר בהדיין פירקא במשנה, מי שיצא חוץ לתחום אמה אחת לא יכנס ר' אליעזר אומר ב' יכנס ג' לא יכנס.

רבינו חננאל

ואסיקנא לעולם פשיטא ליה לרב חסדא דהילכתא כרבן גמליאל דשרי להלך בכולה, ולא בעא אלא הכא דלא מלי גברא עד התחום. וא"ל רב נחמיה דיל עביד ליה מחיצה של בני אדם ויהלך נחמיה עד שיגיע בשתי אמות קרוב לתחומו, ויכנס אילו שתי אמות בלא מחיצה, כר' אליעזר דאמר מי שיצא חוץ לתחום שתי אמות יכנס, שלש לא יכנס. ומותבינן עליה מיהא דתניא נפלה דפנה לא יעמיד בה לא אדם ולא בהמה ולא כלים כו'. הנה אין עושין מחיצה מבני אדם בתחלה ביום טוב קל וחומר בשבת. א"ל איני והתניא עושה אדם את (חביתו) [חבירו] דופן כדי שיאכל וישתה וישן ויזקוף המיטה ויפרוש עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין. ואמרינן אי הכי קשיין אהדדי. ואתינן לפרוקי הא ר' אליעזר הא רבנן. ונדחה הדין פירוקא. ואסיקנא הא דתניא עושה אדם את (חביתו) [חבירו] דופן ר' מאיר היא, (דתנן) [דתניא] עשאה לבהמה דופן לסוכה ר' מאיר פוסל ור' יהודה מכשיר, ר' מאיר דפסיל התם ואמר לאו מחיצה הוא קא שרי הכא דלא עביד ולא כלום, לר' יהודה דמכשיר התם אלמא מחיצה היא, (הכא דקתני) [קתני הכא] לא יעמיד בה אדם דמחיצה היא דעביד ואסירי. ואקשינן ותיסברא דלר' מאיר ולר' יהודה נינהו, אימור דשמעת להו דפליגי בבהמה, אבל אדם וכלים מי שמעת להו [דלא עבדי] בהו מחיצה ונדחה גם זה. ואסיקנא אלא הני מתניתא תרווייהו לרבנן נינהו [דפליגי] על רבי אליעזר [וס"ל] דשרי להוסיף אאהלי עראי בשבת וכל שכן ביום טוב, וכלין אכלין לא קשיא, הא דתניא אין עושין בדופן שלישית.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

אלא אדם אדם אחדם קשיא. דבשלמא מטה אמטה איכא לתרוצה כדקאמרת דהא דתני ויזקוף את המטה בדופן רביעית קאמר דהא קתני שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין אלמא לאו לאכשורי סוכה אתי אלא אדם הא קתני כדי שיאכל וישתה וישן אלמא למיפק ביה חובת סוכה אוקמיה התם דג׳ דברים הללו הן מלות סוכה אלמא דופן שלישי הויא חסירה דאי דופן רביעית לא הוה מיפסלא בה כדאמרי׳ ואע״ג דעביד אהל שרי: **לדעת.** שהעומד שם יודע שלשם מחילה העמידוהו שם אסור: **שלא לדעת.** מותר דמשום עשיית אהל ליכא למימר דאין דרך בנין בכך אבל כלי דרך בנין בכך הוא הלכך דופן שלישית אסור: **שלא לדעת הוה.** לא ידעו האנשים על מה קבלוס שם: **רב חסדא מיהא.** שעשה המחילה ונקבע שם בא׳ מהן הא ידע: **שלא מן המנין הוה.** בעושי המחילה: **דאעילו מיא.** מרשות הרבים לרה״י והוקבעו לשם לדעת שהודיעוס שלכך הם נקבצין: **זיקי.** גודות ושל רבא הוו: **ריספקא.** לחוב העיר רה״ר: **בהדי דאתי רבא מפירקיה.** והיה גדול דשומעי הדרשה באין אחריו נטלן שמש והביאן בתוך מחילות הבאין: **אספסתא.** שחת של תבואה: **מתני׳ מי שיצא ברשות.** כגון לעדות החדש או להגיל מן הגיים ומן הנהר או חכמה הבאה לילד: **כבר נעשה מעשה.** ואיך צריך לילך: **יש לו אלפים אמה לכל רוח.** ממקום שנאמר לו: **לאילו לא יצא.** מפרש בגמ׳: **חוזרין למקומן.** מפרש בגמ׳ [ב]: **גמ׳ מאי לאילו לא יצא.** הא ודאי לא יצא דהא עדיין בתוך התחום הוא: ה״ג **אמר רבה הכי קאמר ואם היה בתוך התחום שלו לאילו לא יצא מביתו דמי.** כלומר מאי כאילו לא יצא מביתו קאי והכי קאמר אם היה עדיין בתוך תחום ביתו חוזר לביתו והרי הוא כאילו לא עקר רגליו לכך יש לו מביתו אלפים אמה לכל רוח כבתחילה ולא אמרינן ממקום שנאמר לו יש לו אלפים אמה לכל רוח: **פשיטא.** דכיון דעדיין לא יצא מן התחום כאילו הוא בביתו דמי: **מהו דתימא כיון דעקר.** לגאת ברשות ורבנן תקון ליה ממקום שנאמר לו אלפים לכל רוח הכא נמי אע״ג דקאי בתחומו לימדוד ליה מהתם ואי בעי למיפק ליפוק קמ״ל: **רב שימי בר חייא אמר הכי קאמר אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו לאילו לא יצא מתחומו דמי.** כלומר מתני׳ בשכבר יצא מתחומו עסקינן וכאילו לא יצא [ג] תחומין קאי כדהוה ס״ד מעיקרא ומאי אם היה בתוך התחום ה״ק אם היו אותן אלפים הנתונות לו לכל רוח ממקום שנאמר לו נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו כאילו לא יצא מתחומו דמי והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה: **רב שימי סבר הבלעה מילתא היא.** וכיון דמיבלען בתחומיה וממטו ליה לגו תחומיה הוו להו כחד תחומא וכמאן דלא נפק מתחומא הוא ורבה סבר לאו מילתא היא הלכך לא מצי לתרוצי כאילו לא יצא דמתני׳ בשכבר יצא חוץ לתחום דאם יצא פסיל שביתת ביתו וקנה לו ממקום שנאמר לו ורבה לית ליה הא דתנו נהרדעי לעיל (דף מא.): ואי פיקח הוא עייל לתחומו וכיון דעל. ואית דגרסי בלישנא אחרינא דבין רבה ובין רב שימי בשכבר יצא מתחומו מוקי ליה ובתרוייהו גרסי׳ אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו אלא בדרבה גרסינן כאילו לא יצא מביתו ובדרב שימי גרסינן כאילו לא יצא מתחומו והא פליגי דלרבה לא משויא להו הבלעה כחד תחומא שיהיו לו כל היום כולו מ׳ אלף אמה אלא כי ממטו ליה תחומין הנתנין לו עד תוך תחומו הוי כאילו לא יצא מביתו כלל ולא קנה שביתה במקום אחר ויש לו אלפים מביתו לכל רוח כבתחילה ורב שימי סבר כאילו לא יצא מביתו לא אמרינן אלא ודאי קנה שביתה במקום שנאמר לו אבל כאילו לא יצא מתחומו אמרי׳ ולא הפסיד תחומו הראשון ויש לו קרוב לא׳ אלף כגון ממקום שנאמר לו ולמזרח אלפים ומערב אלפים ומשם ולביתו אלפים ומביתו ולהלן אלפים דהבלעת תחומין משויא להו לכולהו תחומי כחדא תחומא ורבה סבר לאו מילתא היא לשווינהו תחומא חד הלכך על כרחך לא מיתוקם כאילו לא יצא אתחוס גרידא ולומר תחומו לא הפסיד אבל יוצא משבינן ליה לקולא דיש לו שביתה אף במקום שנאמר לו אלא כאילו לא יצא לגמרי קאמר והרי הוא כבתחילה: **ומה אילו שבת במערב שהוכה ד׳ אלפים ועל גבה פחות מד׳ אלפים לא נמלא כו׳.** כלומר אי אתה מודה שמהלך את גבה וחולה לה אלפים לכל צד. סתם מערה ב׳ פתחים יש לה בב׳ קצותיה פתח למזרח ופתח למערב מפתח המזרח נותן לו חולה לה לצד מזרח אלפים ולצד גבה אלפים וכן מפתח המערב נותן חולה לה לצד המערב אלפים ולצד גבה אלפים וכיון דגבה פחות מד׳ אלפים כיון [ד] שכותליה משופעין לצד גבה ומתרחבות מלמטה בקרקעיתה נמצא אלפים שיש לו על גבה כשיצא מפתח מזרחי נבלעות בתוך אלפים שיש לו על גבה כשיוצא מפתח המערב ואי אתה מודה שאם בא לצאת באיזה מהן שירצה שיכול להלך כל גבה וחולה לה אלפים אמה לכל צד משום דהבלעת תחומין משוי לתחומי שני היציאות כחד ואילו הוה גבה ד׳ אלפים שלימות ויצא בפתח מזרח אינו יכול להלך לצד גבה אלא אלפים ואם היה רוצה להלך באלפים מערביות היה צריך לחזור על הערבה ולכנס במערה ולחזור ולצאת דרך פתח מערבי אלמא [ה] מילתא היא וקשיא לתרוייהו לישני: **ולא שני לך כו׳.** הכא נמי ב׳ תחומין מחמת חדא שביתה קאתו לה וכיון דמיבלעי לעיל הוו חד תחומא אבל גבי מתני׳ לא שבת בחוץ מחילות שביתה השניה הלכך כיון דקני לה שביתה בתרייתא תו לית ליה שביתה קמייתא והיכא דיצא חוץ לתחום אין לו אלא ממקום שנאמר לו אלפים ואפי׳ נכנסו לתוך תחומו אינו הולך ממקום שכלו שם והלאה כלום. ולישנא אחרינא הכי מתרץ כיון דלא שבת בחוץ מחילות שניה לא יהבינן ליה ב׳ שביתות אלא או האי אית ליה או האי אית ליה אם מובלעות אית ליה שביתת ביתו ואין לו ממקום שנאמר לו אלא כדי לבא ולינכס בתחומו ואם אינן מובלעות קנה מקומו והפסיד ביתו ולשון הראשון נראה הגון: והא

כל היוצאין להציל חוזרין למקומן. הא דלא חשיב ליה בפ״ק דבילה (דף יא:) גבי הנך ג׳ דהתירו סופן משום תחילתן דזה אינו חידוש וכל הנהו צריכי כדאמרינן התם: **ומר** סבר הבלעת תחומין לאו מילתא היא. פ״ה ולית ליה לרבה הא דנהרדעי דאמרי לעיל (דף מא:) אי פקח הוא עייל לתחומי׳ וכיון דעל על [א] ולר״י נראה דאית ליה הא דנהרדעי כיון שנכנס בתחומו מפני כבוד הבריות ויצא מד׳ אמותיו כיון שצריך ליתן לו ד׳ אמות חדשות יכול לחזור ולקנות תחומו הראשון אבל הכא מכיון שיצא חוץ מתחומו וקנה לו תחום אחר לא הומר ליעקר [ב] מתחום שקבע [ג] כדפי׳ לעיל דאי לאו הכי מיקשי לה מתני׳ לנהרדעי דאמרי [ד] אפי׳ אמה אחת לא יכנס ואף על גב דע״י הרבע אמותיו נכנס לתחומו הראשון ולא אמר כיון דעל על:

ומדרבי

אלא אדם אאדם קשיא אדם אאדם נמי לא קשיא [א]כאן לדעת כאן שלא מדעת והא דרבי נחמיה בריה דרבי חנילאי לדעת הוה שלא מדעת הוה רב חסדא מיהא לדעת הוה רב חסדא שלא מן המנין הוה: הנהו בני גננא [ב]דאעילו מיא במחיצה של בני אדם נגדינהו שמואל אמר אם אמרו שלא מדעת יאמרו לדעת הנהו זיקי דהוה שדיין בריסתקא דמחוזא בהדי דאתא רבא מפירקיה אעלינהו ניהליה לשבתא אחריתי בעי עיילינהו ואסר להו [ג]דהוה ליה כלדעת ואסור לוי אעילו ליה תיבנא זעירי אספסתא רב שימי בר חייא מיא: **מתני׳** [ד]מי שיצא ברשות ואמרו לו כבר נעשה מעשה יש לו אלפים אמה לכל רוח אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא [ה]כל היוצאים להציל חוזרין למקומן: **גמ׳** מאי אם היה בתוך התחום כאילו לא יצא אמר רבה הכי קאמר אם היה בתוך תחום שלו כאילו לא יצא מתוך ביתו דמי פשיטא מהו דתימא הואיל ועקר עקר קמ״ל

רב שימי בר חייא אמר הכי קאמר [ה]אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מתחומו במאי קמיפלגי מר סבר הבלעת תחומין מילתא היא ומר סבר לאו מילתא היא א״ל אביי לרבה ואת לא תסברא דהבלעת תחומין מילתא היא ומה אילו שבת במערה שבתוכה ארבעת אלפים ועל גגה פחות מארבעת אלפים אמה לא נמצא מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה אמר ליה ולא שני לך בין היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום להיכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום והיכא דלא שבת לא

והתנן

רוח: **פשיטא.** דכיון דעדיין לא יצא מן התחום כאילו הוא בביתו דמי: **מהו דתימא כיון דעקר.** לגאת ברשות ורבנן תקון ליה ממקום שנאמר לו אלפים לכל רוח הכא נמי אע״ג דקאי בתחומו לימדוד ליה מהתם ואי בעי למיפק ליפוק קמ״ל: **רב שימי בר חייא אמר הכי קאמר אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מתחומו דמי.** כלומר מתני׳ בשכבר יצא מתחומו עסקינן וכאילו לא יצא [ג] תחומין קאי כדהוה ס״ד מעיקרא ומאי אם היה בתוך התחום ה״ק אם היו אותן אלפים הנתונות לו לכל רוח ממקום שנאמר לו נכנסות לתוך אלפים של תחום ביתו כאילו לא יצא מתחומו דמי והולך עד ביתו והרי הוא כבתחילה: **רב שימי סבר הבלעה מילתא היא.** וכיון דמיבלען בתחומיה וממטו ליה לגו תחומיה הוו להו כחד תחומא וכמאן דלא נפק מתחומא הוא ורבה סבר לאו מילתא היא הלכך לא מצי לתרוצי כאילו לא יצא דמתני׳ בשכבר יצא חוץ לתחום דאם יצא פסיל שביתת ביתו וקנה לו ממקום שנאמר לו ורבה לית ליה הא דתנו נהרדעי לעיל (דף מא:) ואי פיקח הוא עייל לתחומו וכיון דעל על. ואית דגרסי בלישנא אחרינא דבין רבה ובין רב שימי בשכבר יצא מתחומו מוקי ליה ובתרוייהו גרסי׳ אם היו תחומין שנתנו לו חכמים מובלעין בתוך התחום שלו אלא בדרבה גרסינן כאילו לא יצא מביתו ובדרב שימי גרסינן כאילו לא יצא מתחומו והא פליגי דלרבה לא משויא להו הבלעה כחד תחומא שיהיו לו כל היום כולו מ׳ אלף אמה אלא כי ממטו ליה תחומין הנתנין לו עד תוך תחומו הוי כאילו לא יצא מביתו כלל ולא קנה שביתה במקום אחר ויש לו אלפים מביתו לכל רוח כבתחילה ורב שימי סבר כאילו לא יצא מביתו לא אמרינן אלא ודאי קנה שביתה במקום שנאמר לו אבל כאילו לא יצא מתחומו אמרי׳ ולא הפסיד תחומו הראשון ויש לו קרוב לא׳ אלף כגון ממקום שנאמר לו ולמזרח אלפים ומערב אלפים ומשם ולביתו אלפים ומביתו ולהלן אלפים דהבלעת תחומין משויא להו לכולהו תחומי כחדא תחומא ורבה סבר לאו מילתא היא לשווינהו תחומא חד הלכך על כרחך לא מיתוקם כאילו לא יצא אתחוס גרידא ולומר תחומו לא הפסיד אבל יוצא משבינן ליה לקולא דיש לו שביתה אף במקום שנאמר לו אלא כאילו לא יצא לגמרי קאמר והרי הוא כבתחילה: **ומה אילו שבת במערה שהוכה ד׳ אלפים ועל גבה פחות מד׳ אלפים לא נמצא כו׳.** כלומר אי אתה מודה שמהלך את גבה וחולה לה אלפים לכל צד. סתם מערה ב׳ פתחים יש לה בב׳ קצותיה פתח למזרח ופתח למערב מפתח המזרח נותן לו חולה לה לצד מזרח אלפים ולצד גבה אלפים וכן מפתח המערב נותן חולה לה לצד המערב אלפים ולצד גבה אלפים וכיון דגבה פחות מד׳ אלפים כיון [ד] שכותליה משופעין לצד גבה ומתרחבות מלמטה בקרקעיתה נמצא אלפים שיש לו על גבה כשיצא מפתח מזרחי נבלעות בתוך אלפים שיש לו על גבה כשיוצא מפתח המערב ואי אתה מודה שאם בא לצאת באיזה מהן שירצה שיכול להלך כל גבה וחולה לה אלפים אמה לכל צד משום דהבלעת תחומין משוי לתחומי שני היציאות כחד ואילו הוה גבה ד׳ אלפים שלימות ויצא בפתח מזרח אינו יכול להלך לצד גבה אלא אלפים ואם היה רוצה להלך באלפים מערביות היה צריך לחזור על הערבה ולכנס במערה ולחזור ולצאת דרך פתח מערבי אלמא [ה] מילתא היא וקשיא לתרוייהו לישני: **ולא שני לך כו׳.** הכא נמי ב׳ תחומין מחמת חדא שביתה קאתו לה וכיון דמיבלעי לעיל הוו חד תחומא אבל גבי מתני׳ לא שבת בחוץ מחילות שביתה השניה הלכך כיון דקני לה שביתה בתרייתא תו לית ליה שביתה קמייתא והיכא דיצא חוץ לתחום אין לו אלא ממקום שנאמר לו אלפים ואפי׳ נכנסו לתוך תחומו אינו הולך ממקום שכלו שם והלאה כלום. ולישנא אחרינא הכי מתרץ כיון דלא שבת בחוץ מחילות שניה לא יהבינן ליה ב׳ שביתות אלא או האי אית ליה או האי אית ליה אם מובלעות אית ליה שביתת ביתו ואין לו ממקום שנאמר לו אלא כדי לבא ולינכס בתחומו ואם אינן מובלעות קנה מקומו והפסיד ביתו ולשון הראשון נראה הגון: והא

עין משפט נר מצוה

כב א מיי׳ פ״ד מהל׳ סוכה הל׳ טז ופט״ז מהל׳ שבת הל׳ כג טוש״ע א״ח סי׳ שסב סעיף ה וסי׳ תה ס״ד וסי׳ תכל סעיף יב:

כג ב מיי׳ פט״ז מהל׳ שבת הל׳ כג טוש״ע א״ח סי׳ שסב סעיף ז:

כד ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:

כה ד ה מיי׳ פכ״ז מהל׳ שבת הל׳ יח סמג לאוין סו טוש״ע א״ח סי׳ תז סעיף ב:

רבינו חננאל

אדם אאדם נמי לא קשיא, הא דתניא עושין שלא לדעת. כלומר שלא יתכוין בתחלה לעשות מחיצה. והא דתניא לא יעשה לדעת. ואקשינן איני והא רב חסדא לדעת הוה, וא״ל רב נחמן זיל עביד. ופרקינן רב חסדא שלא מן המיניין הוה, כלומר לא נימנה רב חסדא עם אותם דמלו להו למחיצה דהנהו כולם שלא לדעת הוו. **הנהו בני גננא.** פי׳ בני החופה, דעייל אסא מחוץ לתחום, גגדינהו מר שמואל אמר להו אימור דאמור רבנן שלא לדעת, לדעת מי אמור. הנהו (דייקינ׳) [זיקי] דחמרא **דהוו שדן בדסקרתא דמחוזא [בהדי] דאתא רבא מפירקא עיילינהו, בשבת אחריתי נמי הוו בעו לעיולי, אמר להו אם כן הוו להו לדעת ואסיר. לוי עיילו ליה** תיבנא. זעירי אספסתא רב אשי מיא. והני כולהו שלא לדעת. **מתני׳ מי שיצא ברשות כו׳, ואם היה בתוך התחום כאילו לא יצא.** מאי קאמר, אמר רבה הכי קאמר אם היה בתוך התחום שלו כאילו לא יצא מביתו, מהו דתימא כיון דעקר רגליו לצאת חוץ לתחום אע״פ דלא יצא כמ(ינ) דיצא דמי ונאסר בתחומו, קמ״ל. רב שימי אמר הכי קתני אם אותו המקום שהלך בו תחומו מובלע בתוך התחום שלו, כלומר הוא פחות מאלפים אמה. כיון שנתנו לו חכמים אלפים אמה לכל רוח מהלך באותן אלפים אמה שהן כנגד תחומו ועייל בתחומו, וכיון שנכנס חזר לרשות שהיתה לו מקודם שיצא. קסבר רב שימי הבלעת תחומין מילתא היא. ורבה סבר הבלעת תחומין לאו מלתא היא. א״ל **נאביי ל[רבה** ואת לא תסברא דהבלעת תחומין מילתא היא, ומה אילו שבת במערה שיש בה ד׳ אלפים אמה ועל גגה פחות מד׳ אלפים אמה לא נמצא מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה. ודחי שני הכא דהא שבת באויר מחיצות מבעוד יום. ואקשינן, והיכא דלא שבת באויר מבעוד יום לא.

מסורת הש״ס

א) [נמשנה שבמשניות איתא שכל וש״ס בפירוש הרב מברטנורה וכן בפירוש הרמב״ם וכ״א ברב אלפס], ב) [לקמן מה.], ג) גי׳ רש״ל כגון, ד) בס״ל נוסף: הבלעה, ה) מתחוס שקנה כדפי׳ לע״ל, ו) [לקמן נב:],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה רב שימי וכו׳ וכאלו לא יצא דקתני אתחומיה קאי:

מוסף תוספות

א. דהא רבה לא שרי לשוב לביתו כל זמן שיצא מתחומו, אע״פ שתחום שני מובלע בתחום ראשון. מי׳ הר״ן. ב. כיון דלא נכנס לתחומו של העיר אלא מכח האלפים שנתנו לו חכמים, א״כ עדיין הוא עומד באותו דין, ולא ניתן לו דין חדש להיות כבני העיר. תוס׳ ר״פ. כיון דהבלעת תחומין לאו מילתא היא. מי׳ הר״ן.

והא תנן רבי אליעזר אומר. מי שיצא חוץ לתחום ב' אמות יכנס אבל ג' לא יכנס מאי האי שיעורא דנקט לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר במתני' [1] גבי ד' אמות שנתנו חכמים ליוצא חוץ לתחום דהוא באמצען שיש לו לכל לידיו ב' אמות ולפיכך זה שיצא ב' אמות חוץ לתחום כיון דב' אמותיו דבוקות לו בתחומו סבירא ליה לרבי אליעזר דכמאן דמובלען בתחומיה דמו ומותר ליכנס אלמא מילתא היא. לישנא קמא [2] הוא תיובתיה אבל לישנא בתרא לא נהירא לי דהא לא קאסרי ליה למהדר ומאן דגרים לה מפרש דכיון דהא לא הוו מובלעות אלא דבוקות ואפילו הכי שרי שמע מינה הבלעה דבר גדול הוא והיכא דמיבלען חד תחומא הוי: **ומדרבי אליעזר אוכמא ליה למר.** הא פליגי רבנן עליה במתני': **לדבר מצוה מודו ליה.** ומתני' דמי שיצא ברשות דבר מצוה הוא וקאמר רבה לעיל דהבלעה לא מהניא: **ואפילו עובדא.** יותר מארבע אלפים בתמיה והאמרת ריש הכא דלא מיבלען אלפים אית ליה ותו לא: **אמר רב יהודה אמר רב.** לא תימא אפי' עובדא דלא שרי אלא אלפים והא אתא לאשמעינן דחוזרין בכלי זיינן ולא אמרינן כיון דעשה מעשה ישליכו כלי זיינן מעליהן ולא יחללו שבת בחזרתן וטעמא מפרש לקמן: **דילמא נהליל שאני.** ומי שיצא ברשות דמתניתין איכא לאוקמי בעדות החדש ובחכמה הבאה לילך אבל הכא להליל מאויבים יש לחוש שמא אויבים ירדפו [3] אחריו הלכך אפי' עובדא נמי יכנסו לעיר: **לא היו זזין משם.** ביוצאין חוץ לתחום להעיד על החדש מיירי במסכת ר"ה (דף כג:). לא היו זזין דמי שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות: **והכא נהליל מן הגיים כו'.** וקאמר אלפים ותו לא ומתני' קתני כל היוצאין להליל חוזרין למקומן ואפי' עובדא: **מניחים כלי זיינן.** בחזירתן בבית החיצון שמוצאין חוץ לחומה: **הכירו בהן אויבים.** שיצאו חוץ לעיר ורדפו אחריהן: **נכנסו.** היוצאין ליטול כלי זיינן והבית לר ודחקו זה את זה: **נצחו ישראל.** אלפים ותו לא: **נצחו אומות העולם.** חוזרין למקומן אפי' עובדא: **אין יוצאין עליהן.** כדמפרש לקמן כשבאו נכרים על עסקי ממון: **נספר.** עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהם שמא ילכדום ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם: **תרגומא.** אי זו היא עיר בגבול דהוא סמוכה לספר: **נהרדעא.** שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד ולעיירות שיושבין בהן בני גולה מצד שני: **והם לא באו כו'.** ואף על פי כן מסר דוד עצמו להליל: **אי שרי אי אסור.** ושבת היתה: **הרי שמואל וביה דינו קיים.** ומידי דאיסור והיתר לא משייל בחורים ותומים [4]: **והושעת.** אלמא מבשרי ליה דגלח: **מתני' מי שישב בדרך.** לנוח שהיה עייף ולא היה יודע שהוא בתחום העיר וחשבה לו שם וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה: **לא יכנס.** לעיר להיות כאנשי העיר אלא ממקום שחשבה לו מודד אלפים פסיעות ביוניות ועד מקום שכלו יכנס: **בלא מחכוין.** שלא היה יודע כשחשבה לו שהוא בתחום העיר ולא נתכוין להיות שביתתו בעיר אלא במקומו: **גמ' בלבו היתה.** כשישב שם היה יודע שהוא בתוך אלפים למקום שביתתו: **מתני' אין לו אלא ד' אמות.** טוען ד' אמות ואחר שבירר לו לבד זה אין יכול לחזור **שביתה: והוא באמצען.** של ד' אמות כלומר ב' אמות יש לו לכל לידיו: **לאיזה רוח שירצה.** יטול ד' אמות ואחר שבירר לו לבד זה אין יכול לחזור ולברור לבד אחר: **היו שנים.** עומדין זה לרוח מזה ו' אמות דמיבלען ב' אמות של כל אחד בתוך של חברו: **מניחין ואוכלין.** בתוך אותן ב' אמות: **ובלבד**

[1] והתנן ר"א אומר שתים יכנס ג' לא יכנס מאי לאו רבי אליעזר לטעמיה דאמר והוא באמצען וארבע אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען דמו וקאמר יכנס אלמא הבלעת תחומין מילתא היא א"ל רבה בר בר [2] חנה לאביי ומדר"א קמותבת ליה למר אמר ליה אין דשמיע לי מיניה דמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו ליה: וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן: ואפי' טובא והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא אמר רב יהודה אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומן ומאי קושיא דילמא להציל שאני אלא אי קשיא הא קשיא דתנן [3] בראשונה לא היו זזין משם כל היום כולו התקין ר"ג הזקן אישיש להן אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אמרו אלא אפי' חכמה הבאה לילד [4] והבא להציל מן הגיים ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה הרי הן כאנשי העיר ויש להן אלפים אמה לכל רוח ותו לא והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפילו טובא [5] אמר רב [יהודה אמר רב] שחוזרין בכלי זיין למקומן כדתניא [6] בראשונה היו מניחין כלי זיינן בבית הסמוך לחומה פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיינן ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיינן רב נחמן בר יצחק אמר ל"ק כאן שנצחו ישראל את אומות העולם כאן [7] שנצחו אומות העולם את עצמן אמר רב יהודה אמר רב [8] נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיינן ואין מחללין עליהן את השבת תניא נמי הכי נכרים שצרו וכו' [9] במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את השבת [10] אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובבל בעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא דרש רבי דוסתאי דמן בירי מאי דכתיב [1] ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש דכתיב והמה שוסים את הגרנות וכתיב [2] וישאל דוד בה' לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית [3] בפלשתים והושעת את קעילה מאי קמבעיא ליה אילימא אי שרי אי אסור הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים אלא אי מצלח אי לא מצלח דיקא נמי דכתיב לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה ש"מ: **מתני'** [4] מי שישב בדרך ועמד וראה הרי (זה) הוא סמוך לעיר [הואיל] ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [5] יכנס א"ר יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין: **גמ'** תניא א"ר יהודה מעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך וחשכה לו ולן חוץ לעיר לשחרית מצאוהו רועי בקר אמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס נכנס וישב בבית המדרש ודרש כל היום כולו (אמרו [6] לו) [7] משם ראייה שמא בלבו היתה או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה: **מתני'** [8] מי שישן בדרך ולא ידע [9] שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות ר"א אומר והוא באמצען ר' יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ילך ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו [10] היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע

ומדרבי אליעזר קמותבת ליה למר. משמע דרבה אמר אלא דאמר כרבנן וזה קשה לנשון שני דרש"י דרבה אית ליה הבלעת תחומין מילתא היא לענין ליכנס ולרבנן לית להן הבלעה כלל:

אי מצלח אי לא מצלח. ומ"ת מ"כ היכי דריש ר' דוסתאי דמתלגין עליו השבת דלמא חול היה אי משום דמספקא ליה דכתיב וישאל דוד הא מסקינן אי מצלח אי לא מצלח ויש לומר דמוכחא מילתא מדקאמר נלחמים בקעילה דקרי ליה מלחמה ומסר דוד נפשיה עליה אע"פ שלא באו אלא על עסקי תבן וקש [11] שמע מינה דמתלגין עליה נמי את השבת: להודיענו

[1] דכדי רבינו אלו כמו שהם לפנינו הם משולבי הגנה וגלאה דל"ל מי שיצא ברשות ואמרו לו כו' ופי' ברשות ר"ל כל"ל.

כו א מיי' פכ"ז מהל' שבת הל' יז סמג לאוין סו טוש"ע מ"מ סי' תז סעיף ז:

כז ב ג ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ג וסי' שכט סעיף ט:

כח ה ו מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה סו טוש"ע מ"מ סי' שכט סעיף ו ז [וכרב אלפס שבת פ"מ מ.]:

כט ז מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה ט סמג עשין דרבנן ג טוש"ע מ"מ סי' ת:

ל ח מיי' שם הלכה ד טור ש"ע מ"מ סי' תפ:

לא ט מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע מ"מ סי' שמט ס"ד:

רבינו חננאל (המשך)

פי' ברשות ב"ד. מתני' כל היוצאין להציל חוזרין למקומן. אוקימנא חוזרין בכלי זיינם למקומן. רב נחמן בר יצחק אמר בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אלפים אמה ותו לא. ובזמן שיד גוים תקיפה על ישראל אפילו טובא. אמר רב יהודה אמר רב גוים שצרו על עיירות של ישראל מחללין עליהן את השבת, ויוצאין עליהן בכלי זיין. תניא נמי הכי כו'. במה דברים אמורים שבאו על עיסקי נפשות אבל באו על עיסקי ממון אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר, פי' על שפת הים, אפילו לא באו אלא על עיסקי תבן מחללין עליהן השבת ויוצאין בכלי זיין. אמר רב נחמן בבל כעיר הסמוכה לספר דמיא, תרגימא נהרדעא. קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, והן לא באו אלא על עיסקי תבן וקש. וישאל דוד בה' האלך וגו'. ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה. מאי קמבעיא ליה כו'. מתני' מי שישן בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר כו', פי' כיון שהיה בדעתו מתחילה לילך בזו העיר אע"פ שעכשיו לא הזכיר כלום, אמר רבי יהודה דינו כדין [מי] שיצא לילך בעיר שמערבין בו שמותר לו לילך עד אותה העיר, אם היה בתוך קעילה. מאי קמבעיא ליה כאילו עירב ברגליו. וכך נכנס ר' טרפון בלא מתכוין שני תחומי שבת כאילו עירב ברגליו. תניא אמר ר' יהוד' מעשה בר' טרפון שחשכה לו לילי שבת ולן חוץ לעיר כו'. אמר לו ר' יעקב שמא ר' טרפון בלבו היה ליכנס, או שמא ההוא בית המדרש מובלע בתחומו היה. מתני' מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה וכו'.

מוסף רש"י

ומן הנהר. שהוא גדל פתאום ושופך את כני העיר ואת הילדים (ר"ה כג:). **ובבל כו' ותרגומא נהרדעא.** בבל שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר (ב"ק פג.). **משם ראייה.** בתמיה (סוכה כח.) **שאם בירר לו.** שיש לכאן ושיש לכאן, וכן אם בורר מרגענתן לרוח אחת (לקמן מח.).

מוסף תוספות

א. משום דסמוכה על הספר היתה, ומינה דכל שהיא סמוכה על הספר עסקי ממון כעסקי נפשות. רשב"ם.

רבינו חננאל

והתנן ר' אלעזר אומר שתים יכנס, והנה זה עכשיו יצא חוץ לתחום ולאו מבעוד יום שבת [באויר] מחיצות. מאי לאו ר' אלעזר לטעמיה דאמר מי שישן ולא ידע עד שחשיכה יש לו ד' אמות והוא באמצען, והני ד' אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען בתחומיה דמי, לפיכך יצאו שתים יכנס. א"ל ומדר' אלעזר מותבת ליה לרבה. א"ל דשמיעא ליה מיניה דמר, דרבה דאמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אלעזר דאמרי מי שיצא חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מודו ליה, ומתני בדבר מצוה היא, דקתני מי שיצא (חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס, לא לדבר הרשות)[1]. ברשות.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות